

Energi- og miljøkomiteen

Høring Meld. St. 26 Klima i endring

Regjeringen skriver at «kommunene har en nøkkelrolle i arbeidet med å utvikle klimarobuste lokalsamfunn i hele landet». Naturviterne høringssvar omhandler hvordan sentrale myndigheter bedre kan støtte opp under kommunenes arbeid med klimatilpasning.

Krav om oppdaterte arealplaner

Et av de viktigste verktøyene kommunene har i sitt arbeid med klimatilpasning er arealarealplaner. Derfor er det bekymringsfullt at mange kommuner ikke har oppdaterte arealplaner som tar tilstrekkelig høyde for naturfare. Riksrevisjonens undersøkelse (2022) viser blant annet at det er «om lag 191 000 bygninger innenfor kartlagte fareområder for flom, skred, kvikkleireskred og stormflo». ¹ Antallet bygninger innenfor fareområder vil øke som følge av klimaendringene.

Regjeringen skriver Meld. St. 26 at den vil «vurdere om det skal stilles krav til oppdatering, og eventuelt oppheving av arealplaner der det finnes ny kunnskap om fareområder». Av hensyn til miljø, sikkerhet og beskyttelse av eiendomsverdier mener Naturviterne dette må bli et krav. Det er en risiko for at etterslepet av utdaterte arealplaner kun vil øke, uten et krav om oppdatering.

Naturbaserte løsninger

Det er svært positivt at regjeringen ønsker å øke verktøyene for og kunnskapen om naturbaserte løsninger for klimatilpasning. Naturbaserte løsninger for klimatilpasning er viktig, fordi de kan ha et positivt bidrag til bevaring av biomangfold.

Naturbaserte løsninger vil ofte kreve areal. I noen tilfeller kan det være nødvendig å benytte arealer som i dag er bebygde. I rapporten *Flaum og miljø i eit endra klima* ² peker NVE på behovet for mer plass til fremtidens flommer. NVE peker også på vassdragsrestaurering som et viktig målrettet verktøy innen flomdemping og flomsikring. Vassdragsrestaurering er videre et eget verktøy for å bedre miljøtilstanden i vassdrag, som er et nedfelt mål etter vannforskriften og naturmangfoldloven. ³

Kommunenes oppdatering av arealplaner må fremtiden i mye større grad innrettes mot å tilbakeføre områder som ikke i dag er nedbygd til naturformål, og i større grad utnytte allerede bebygde områder. Vi vet at samfunnet i mye større grad må evne å vare på den naturen vi har igjen, om skal vi lykkes både med å bremse klimagassutslippene og møte våre forpliktelsen etter naturavtalen.

¹ Se f. eks <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemedieding/17927829/alvorlig-kritikk-til-myndighetenes-arbeid-med-klimatilpasning?publisherId=17846918> og nyhetsoppslag https://www.nrk.no/norge/slakter-norges-innsats-_-ikke-rustet-for-klimaendringer-1.15875966

² NVE Ekstern rapport nr. 3/2023 Flaum og miljø i eit endra klima – Innovative metodar for restaurering og betre miljøtilstand : rapport frå FoU-prosjekt 80184

³ Side 228

Statens rolle og lokalt selvstyre

Revisjon og oppdatering av arealplaner i tråd med nye lovkrav og forskrifter er en krevende oppgave, innenfor et komplekst fagfelt. Skal kommuner lykkes i dette arbeidet er de helt avhengig av mer støtte og veiledning fra statens fagetater.

NVE har lenge advart mot at mangel på fagfolk, og utfordringer i samarbeid med kommuner og grunneiere er en stor utfordring i arbeid med klimatilpasning.⁴ Det er positivt at regjeringen i forslaget til statsbudsjettet for 2024 har foreslått en økning i driftsmidler til NVE, men det trengs en forpliktelse om en langsiktig opptrappingsplan. Naturviterne har derfor sammen med KS, Finans Norge, Norges Bondelag, Norsk Vann, Norsk Kommunalteknisk Forening og Rådgivende Ingeniørers Forening bedt om en opptrappingsplan for å satse mer på klimatilpasning og forebygging av naturskade.

Fremover vil det bli større kamp om arealer. For eksempel ligger mye av den beste matjorden for kornproduksjon i områder hvor det også er stort utbyggingspress. Vi bygger hus midt i matfatet. Utbygging av sol- og vindkraft er særdeles arealkrevende, og det mangler planer for å bedre unyttete «grå» (brakkarealer) eller eksisterende bygningsmasse.

Stortinget og regjeringen må i større grad hjelpe lokalpolitikere med å nå nasjonale mål og forpliktelser. For å støtte opp under det lokale selvstyret må de nasjonale føringene innenfor arealpolitikken bli mye tydeligere. Det er urimelig å forvente at lokalpolitikere som opplever et stort press fra flere hold, skal kunne forventes å prioritere klima og naturhensyn på et overordnet nivå, og vurdere de samlede konsekvensene av enkeltbeslutninger. Derfor må en gi statsforvaltere og direktorater langt tydeligere føringer i arealpolitikken og skjerpe inn bruken av dispensasjoner, for eksempel gjennom tildelingsbrev. Innsigelsesinstituttet må styrkes. I langt større grad bør stortinget bistå lokalpolitikere gjennom tydeligere føringer og krav i arealpolitikken, og ikke skyve ansvaret for nasjonale mål nedover i systemet.

Fagmiljøer

Det er et behov for at kommunenes fagmiljøer som jobber med natur- og klima styrkes. Menon Economics fant i rapporten *Størrelse teller* (2023) at spesielt at mellomstore kommuner rapporterer en mangel på kapasitet og kompetanse, og at dette kan få konsekvenser for ivaretagelsen av naturmangfold og oppfyllelse av lovkrav.⁵ En forklaring kan være at mellomstore kommuner opplever et sterkt press fra næringslivet, samtidig som det er utfordrende for små fagmiljøer å tilstrekkelig opplyse folkevalgte om konsekvensene av å gi etter for presset. Når regjeringen skriver at «samfunnet og økosystemene skal forberedes på og tilpasses klimaendringene» forutsetter det en styrking av ressurser og kompetanse på natur og klima i kommunene.

Overvannsgebyr

Naturviterne mener at regjeringen må åpne for at kommunene kan kreve et overvannsgebyr. Dette har vært utredet lenge. Overvannsutvalget ble nedsatt i 2014, og leverte sin utredning i 2015. Miljødirektoratet utredet i 2019 gebyr, og er først nå bedt om å konkretisere gjennom lov og forskrift.

⁴ <https://www.dagbladet.no/nyheter/penger-star-ubrukt/80034733> Dagbladet 11. august 2023: «Det er definert et stort behov for skred- og rassikring i Norge. Når NVE likevel ikke får brukt pengene som bevilges til dette, skyldes det blant annet tilgang på fagkompetanse, samarbeid med kommunene eller med grunneier, ifølge NVE.»

⁵ Menon publikasjon 34/2023, *Størrelse teller, En kartlegging av kommunale og fylkeskommunale fagmiljøers attraktivitet i Norge*. <https://www.menon.no/storrelse-teller/>